

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Білозерська Світлана Іванівна

Кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

Серов Олег

магістр практичної психології
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

Вступ. Успішне входження суб'єкта в професійне середовище пов'язане з придбанням ним професійної ідентичності, усвідомлення своїх професійно важливих якостей, визначення особистого, соціального (статусу) та професійних перспектив, позитивного самопочуття, суб'єктивності, самостійності. У більшості випадків саме в студентському віці людина проходить перший етап професіоналізації, тому ми звернулися до вивчення формування ідентичності в цей період.

На нашу думку, професійна підготовка майбутніх психологів у вищому педагогічному закладі має бути аксіологічно спрямованою. Маючи особисту зацікавленість та усвідомлюючи важливість професії для себе й оточуючих, студент-психолог здатний перетворити механічне накопичення теоретичного матеріалу на процес цілеспрямованого формування особистісно-професійних цінностей фахівця, що, безумовно, позначиться на ефективності формування його професійної ідентичності.

У цьому сенсі, з точки зору професійної освіти, набуття майбутнім психологом професійної ідентичності, як інтегративного особистісного утворення, має сприяти формуванню в нього ціннісного ставлення до професії,

професійної мотивації, побудови професійних позицій, форм поведінки та професійного Я образу.

Мета дослідження. Здійснити теоретичний аналіз проблеми зв'язку професійної ідентичності з особливостями професії, а також з ціннісними орієнтаціями

Матеріали та методи. В дослідженні застосовувалися теоретичні методи, а саме, аналіз наукової літератури із проблематики цінностей, професійної ідентичності, їх взаємозв'язку, синтез, класифікація, узагальнення.

Результати та обговорення. Теоретичний аналіз джерел дозволив констатувати, що більшість теорій професійної ідентичності характеризується зверненням до поняття Я-концепції, у структурі якої виділяють такі характеристики, як переживання фахівцем своєї компетентності, самоефективності та особистісного впливу, що забезпечує психологічну стійкість до обраної професії. У зв'язку з цим дослідники наголошують на наявності професіограми особистісних якостей фахівця, тобто у формуванні професійної ідентичності певну роль відіграє яскраво виражений особистісний радикал (відкритість, гнучкість, ініціативність тощо). Вагому роль в становленні професійної ідентичності відіграють і суб'єктивні очікування та можливості соціальних перспектив, а також визнання іншими їх як професіонала, що сприяє встановленню професійної ідентичності та професійної самопрезентації.

Щодо структурних компонентів професійної ідентичності майбутніх психологів дискусія залишається відкритою і потребує додаткового аналізу та уточнення.

Свого часу Е. Еріксон висловив думку, що ідентичність – це динамічна конфігурація особистісних якостей і властивостей людини. Її формування відбувається за схемою поступового об'єднання нахилів, здібностей, способів захисту особистості, сублімованих станів і накопичення виконуваних соціальних ролей людини. У структурі особистісної ідентичності вчений виділив три взаємодоповнюючі рівні: соматичний (збереження цілісності особистості), особистісний (інтеграція зовнішнього та внутрішнього досвіду у

свідомості та поведінці) та соціальний (прийняття та дотримання соціальних законів і норм суспільства).

Розвиток ідентичності, на думку Г.М. Брейкуелл (G.M.Breakwell), відбувається в результаті асиміляції та акомодатії. Спочатку індивід виділяє ті характерологічні особливості та цінності, яких йому недостатньо для ідентифікації себе з професійною діяльністю, потім, у результаті засвоєння нових компонентів, перебудовується вже існуюча система. За допомогою акомодатійних процесів особистість визначає ціннісний зміст структурних компонентів професійної ідентичності.

Процес формування професійної ідентичності починається саме в той момент, коли людина обирає певний напрям професійної підготовки. У цей момент суб'єкт освітнього процесу має певне ідеальне уявлення про себе, як про представника певної професійної ментальності (ідеальний професійний образ). При створенні свого ідеального Я-образу майбутній психолог, насамперед, керується професійною (губристичною) мотивацією, орієнтуючись на рівень соціального запиту, сучасні тенденції психологічної практики, вимоги до спеціалістів, характеристики психологів-практиків та власне бажання бути одним із консультантів, тренерів чи практичних психологів.

Професійну ідентичність ми визначаємо як психологічний образ людини про себе як майбутнього та поточного професіонала, тобто реальну та прогнозовану професійну самооцінку, ставлення до професійної діяльності та прийняття цінностей професійної спільноти. Головним компонентом професійної ідентичності, на нашу думку, є ціннісний компонент.

У структурі професійної ідентичності індивідуальні цінності є важливою складовою, оскільки визначають ставлення до майбутньої професійної діяльності. Цей процес ідентифікації описується в рамках ціннісного підходу до розвитку ідентичності. В такому розумінні формування професійної ідентичності полягає в проектуванні власної системи професійних цінностей і позицій на уявлення про цінності і позиції, які, на думку суб'єкта, характерні для конкретного професійного співтовариства.

На думку С. Білозерської, саме цінності регулюють спрямованість і ступінь зусиль суб'єкта, визначають значною мірою мотиви і цілі організуючої діяльності. Цінності мотивують діяльність і поведінку, оскільки орієнтація людини на світ і прагнення до досягнення індивідуальних цілей співвідноситься з цінностями, що входять у структуру особистості.

Таким чином, у процесі професійної підготовки студент-психолог глибоко аналізує структурні компоненти особистості, насамперед на ціннісному та емоційно-вольовому рівнях. За наявності позитивного емоційно-ціннісного ставлення до обраного професійного шляху відбувається активізація майбутнього психолога до самостійної роботи над власним особистісно-професійним зростанням, яке неможливе без усвідомлення професійних цінностей. Студент-психолог самостійно відвідує нові для нього види діяльності, а саме психологічні консультації, тренінги, лекції, майстер-класи тощо, завдяки чому він автоматично включається в професійне психологічне середовище, в якому отримані теоретичні знання реалізуються на основі власних знань та підтримуються практикою.

Висновки. Чітке переконання студента у правильності власного професійного вибору, усвідомлення аксіологічної сутності діяльності психолога та самоцінності себе як фахівця надає майбутньому фахівцю впевненості у побудові власного особистісно-професійного життєвого сценарію. Через формування ціннісної професійної ідентичності, ієрархізацію системи особистісних цінностей, усвідомлення аксіосфери професійної діяльності та самоцінності себе як професійного психолога, студент-психолог наближається до побудови реального професійного Я-образу майбутнього професіонала.